

SAN'ATSHUNOSLIK FANINING PAYDO BO'LISHI

Raximjonov Maxmudjon Axmadjon o'g'li

O'zbekiston davlat xoreografiya akademiyasi

san'atshunoslik ta'lim yo'nalishi 4-bosqich talabasi

Annotatsiya: Mazkur maqolada san'atshunoslik fanining tarixiy shakllanish bosqichlari, uning falsafa, estetika va madaniyat bilan uzviy aloqasi yoritilgan. Qadimgi davrdan to zamonaviy davrgacha bo'lgan san'atni o'rganish jarayonining rivojlanishiga diqqat qaratilib, bu fan sohasining ilmiy yondashuvlar asosida qanday shakllanib borganligi tahlil etiladi. Shuningdek, san'atshunoslikning ijtimoiy va madaniy ahamiyati haqida ham fikr yuritiladi.

Kalit so'zlar: san'atshunoslik, estetika, falsafa, qadimgi Yunoniston, Uyg'onish davri, san'at tarixi, ilmiy yondashuv, madaniyat, san'at nazariyasi

San'atshunoslik insoniyat madaniy hayotining ajralmas qismi bo'lgan san'atni o'rganuvchi fan sohasidir. U san'at asarlarini tahlil qilish, ularning mazmunini, shaklini, estetik va ijtimoiy ahamiyatini tushunish hamda baholash bilan shug'ullanadi. San'atshunoslik fanining shakllanishi uzoq tarixiy jarayon natijasida yuzaga kelgan bo'lib, u falsafa, tarix, estetika va adabiyotshunoslik kabi fanlar bilan uzviy bog'liq holda rivojlanib kelgan.

San'atshunoslikning ilk ildizlarini qadimgi Yunoniston davridan izlash mumkin. Platon va Aristotel kabi faylasuflar san'at, ayniqsa drama, haykaltaroshlik va musiqa

jamiyatdagi o‘rni haqida falsafiy mulohazalar yuritganlar. Aristotelning “Poetika” asari san’atshunoslik tarixidagi ilk nazariy tadqiqotlardan biri hisoblanadi. Unda tragediyaning tuzilishi, xarakterlari va katarzis (tozalanish) hodisasi haqida fikrlar bildirilgan.

O‘rta asrlarda san’at asosan diniy mazmunda rivojlandi va uni baholashda diniy qarashlar ustuvor edi. Ammo Uyg‘onish davrida insonparvarlik g‘oyalari avj oldi va san’atga bo‘lgan yondashuv o‘zgara boshladi. Bu davrda Leonardo da Vinchi, Alberti va boshqa rassomlar va mutafakkirlar san’at texnikasi, kompozitsiyasi va estetikasi haqida yozma asarlar yaratdilar.

XVIII–XIX asrlarda san’atshunoslik mustaqil ilmiy soha sifatida shakllana boshladi. Immanuel Kant, Georg Hegel kabi faylasuflarning estetikaga oid asarlari san’atni nazariy jihatdan o‘rganishga asos solgan. Ayniqsa XIX asrda san’at tarixini ilmiy o‘rganish metodlari paydo bo‘lib, bu san’atshunoslik fanining mustahkamlanishiga xizmat qildi.

XX asrda san’atshunoslik fanining turli yo‘nalishlari – masalan, ikonografiya, sotsiologik tahlil, psixoanalitik yondashuv va madaniyatshunoslik integratsiyasi rivojlandi. San’at faqat estetik qadriyat emas, balki ijtimoiy, siyosiy va madaniy jarayonlarning ifodasi sifatida ham o‘rganila boshlandi.

San’atshunoslik fani uzoq tarixiy jarayonlar, falsafiy qarashlar va ilmiy izlanishlar natijasida shakllangan murakkab va serqirra fan sohasidir. U san’at asarlarini chuqur tahlil qilish, ularning tarixiy, estetik va madaniy ahamiyatini anglashga yordam beradi. Bugungi kunda san’atshunoslik jamiyatning madaniy taraqqiyotini tahlil qilishda muhim o‘rin egallaydi.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. Аристотель. Поэтика. – Москва: Наука, 2000.
2. Канн И. Эстетика Канта. – Санкт-Петербург: Алетейя, 1999.
3. Гегель Г.В.Ф. Лекции по эстетике. В 3 т. – Москва: Искусство, 1971.
4. Azizxojayev A.A. San'atshunoslik asoslari. – Toshkent: O'zbekiston nashriyoti, 2015.
5. Erkinova G . San'at nazariyasi va tarixi. – Toshkent: Ilm Ziyο, 2019.
6. Boboyev M.M. Estetika asoslari. – Toshkent: Fan, 2003.
7. Nazarov S. San'at falsafasi va zamonaviy qarashlar. – Toshkent: Yangi asr avlodi, 2021.